



# UNITED NATIONS HUMAN RIGHTS COUNCIL

## ዓለም ለኸ ኮሚሽን ክኢላታት ሰብአዊ መሰላት ኣብ ኢትዮጵያ ቤት መኸሪ ሰብአዊ መሰላት ሕቡራት ሃገራት-መበል 51 ጉባኤ

መስከረም 12, 2015

ዓለም ለኸ ኮሚሽን ክኢላታት ሰብአዊ መሰላት ኣብ ኢትዮጵያ

### መበል 51 ኣኼባ ባይቶ ሰብአዊ መሰላት ሕቡራት ሃገራት

ዓለም ለኸ ኮሚሽን ክኢላታት ሰብአዊ መሰላት ሕቡራት ሃገራት ኣብ ጉዳይ ኢትዮጵያ ንኢትዮጵያን ህዝባን ፈታኒን ሓደገኛን እዋን ኣብ ባይቶ ሰብአዊ መሰላት ጸብጸቡ የቕርቡ። ድሕሪ ናይ ሓሙሽተ ኣዋርሕ ምቁራጽ ተጸብኡታት፡ ኣብ ዝሓለፈ ወርሒ ኣብ መንጎ መንግስቲ ፌደራልን መሻርኽቱን፡ ከምኡ'ውን ንህግደፍ ዝድግፉ ሓይልታት ውግእ ዳግማይ ተጀመሩ። እቲ ባእሲ እናተየለ ዝኸይድ ዘሎ ይመስል። ተኣማንነት ዘለዎም ምንጭታት ከም ዘመልክትዎ፡ ኣብ ህዝቢ ዝነብረሉ ከባቢታት ሰፊሕ ጽልዎ ዘለዎ ነታጉ ዝጥቀም መጥቃዕቲ ሰብ ኣልቦ ነፈርቲ እናወሰኸ ይኸይድ ኣሎ፤ ከብ መወዳእታ ነሓሰ 2014 ጀመሩ ሰብአዊ ተበግሕነት ናብ ትግራይ ምቁራፅ፤ ከምኡ'ውን ጸብጸባት ተሳትፎ ሓይልታት ኤርትራ ኣብ ዶብ።ሕጂ ኣብ ዕንክሊል ዝርከብ ሲቪላዊ ህዝቢ ኢትዮጵያ፡ ሕጂ'ውን ኣብ ዘይፍታሕን ቀታሊን ሳዕቤን ናይቲ ንርግኣት ኢትዮጵያን ቀርኒ ኣፍሪቃን ክጸልዎ ዝኸእል ኩናት ተሸሚሙ ይርከብ።እዚ ድማ ንቐጻሊ ጥሕሰታትን ተሓታትነትን ንምፍታሕ ግዳማዊ፡ ናጻን ዘይሻራዊን ኣገባብ ንክህሉ ዝያዳ ኣገዳሲ ጉዳይ ይገብሮ።

ከምቲ ኣብ ኩሎም ብቤት ምክሪ ሰብአዊ መሰላት ዝተኣዘዙ ኣካላት፡ ኮሚሽን ንዝኸነ ከብቶም ኣብቲ ግጭት ዝተሳተፉ ወገናት ብዝምልከት ዝኸነ ኣጀንዳ ዘይብሉ ናጻን ዘይሻራዊን ኮይኑ ጸኒሑ እዩ። ብቐጻሊ ምስ ፌደራላዊ መንግስቲ ኢትዮጵያ ክንዋሳእ ጻዕሪ ጌርና ኢና፣ ኣብ ወርሒ ሓምሌ ናይዚ ዓመት ናብ ኣዲስ ኣበባ ኣብ ዝገበርናዮ ዑደት ምስኣምን ካልኣት መዳርግቲ ኣካላትን ምርኽብና ድማ ሕጉሳት ኮይኑና።ኣኼባታትና ሃናጺ እዩ ነይሩ። ኮይኑ ግና ቤት ምክሪ ንኹሎም ወገናት ንኮሚሽን ብዘይ ዕንቅፋት ተበግሕነት ክረኽብዎ ዝሓተቶም፣ ኣብ እዋን ተልእኾና ዝተገለፀ ሰናይ ድሌት እኳ እንተሃለወ፣ መንግስቲ ፌደራል ከብ ኣዲስ ኣበባ ወፃኢ ናብ ዝኸነ ከባቢታት ንኮሚሽን ክኣቱ ዘይምፍቃዱ ኣዝዩ የሕዝና።

ኮሚሽን ኣብ ሰለስተ ዝተመርጹ ፍጻሎታትን ክልተ ቴማታትን ብዕምቕት ምርመራ ኣካይዱ ኣሎ። እቶም ዝተመርመሩ ፍጻሎታት ብዕለት 19 ሕዳር 2013 ኣብ መቐለ ዝተፈፀመ ደብዳቤን ስዒቡ ኣብ ልዕሊ ሲቪላትን ሲቪላዊ ኣቕሑትን ዝተፈፀመ መጥቃዕቲ፤ ኣብ መወዳእታ ወርሒ ነሓሰን መጀመርታ መስከረምን 2014 ኣብ ኮቦን ቸናን ዝተፈጸመ ቅትለት፤ ከምኡ'ውን ብዕለት 29 ታሕሳስ 2014 ኣብ ደይቢት ኣብ ዝርከብ መዓስከር ናይ ውሽጢ ሃገር ተመዘበልቲ መዓስከር ብሰብ ኣልቦ ነፋሪት ዝተፈጸመ መጥቃዕቲ እዮም። እቶም ዝተመርመሩ ቴማታት፡ ዓመጽን ጸታዊ ዓመጽን ከምኡ'ውን ሰብአዊ ተበግሕነት ምክልኻልን ምዕንቃፍን እዮም። ንኣሰራርሓ ካልኣት መእተዊ ዘይተፈቐደሎም ኣገባባት

መርመራ ብምክታል፡ 3185 ግዳያት፡ ካብ ሞት ዝደላኡ፡ መሰኻኽርን ካልኣት ወሰንቲ ኣዘራረብትን ቃለ መሕቕ ኣካይዱ፡ 104 ደቂ ኣንስትዮን ኣዋልድን 81 ድማ ደቂ ተባዕትዮን ኣወዳትን እዮም።

ኮሚሽን ነቶም ንባዕሎም ኣብ ሓደጋ ክወድቁ ዝኸለሉ ምስክርነቶም ንምቕራብ ዝቐረቡ ካብ ውጻዕ መዓትን፡ ግዳያትን መሰኻኽርን ኣክብሮቱን ኣድናቕቱን ክገልጽ ይደሊ። ኮሚሽን ብተወሳኺ ተወሳኺ ምንጭታት መርመራ፡ ንኣብነት ምስሊ ሰተላይት፡ ሕትመትን ድምጽን ስእልን ንብረት፡ ክፋት ምንጭ ሓበሬታን ምስጢራዊ ምቕራብን ዝሓመሰሉ።

ኮሚሽን ንዝተመሰረተ ኣሰራርሓ ሲዒቡ፡ ኣብ ጭቡጥን ሕጋዊን ርኽበታቱ “ርትዓዊ ምክንያት ንምእማን” ዝብል ደረጃ ተግባራዊ ገይሩ። ኩሎም ርኽበታት ኮሚሽን ነዚ ደረጃ’ዚ ዘማልኡ እዮም። ሓበሬታ ነዚ ደረጃ ዘዋግዱ እንተኾይኑ ኣብ ዝኾነ መደምደምታ ኣይበጸሕናን ኣብ ገለ ኣጋጣሚታት ድማ ተወሳኺ መርመራ ከምዘድሊ ሓሳብ ኣቕሪብና።

ነዚ ኣገባብ’ዚ ብምክታል፡ ጸብጻብና ኣብቲ ግጭት ዝተሰተፉ ወገናት ካብ ትቅምቲ 2013 ጀሚሮም ኣብ ልዕሊ ኣህጉራዊ ሰብኣዊ መሰላትን ሰብኣዊ ሕግን ከቢድ ግህሰትን ግህሰትን ከምዝፈጸሙ ንምእማን ርትዓዊ ምክንያት ይረክቡ። ብዙሓት ካብዘም ተግባራት እዚኣቶም ንገበናት ኩናት ዝበጸሑ ምዃኑ ንምእማን ርትዓዊ ምክንያት ኣለና። መንግስቲ ፌደራልን መሻርኽቱን ኣብ ክልል ትግራይ ገበን ኣንፃር ሰብኣውነት ፈጻሚም እዮም ኢልና ክንኣምን እውን ርትዓዊ ምክንያት ኣለና። ገለ ካብዘም ገበናት ቀጻሊ እዮም።

ክቡር ፕረዚደንት፡

ክቡራትን ኣብ መደምደምታታትና ብርክት ዝበሉ ቁልፍ መዳያት ከነጉልሕ ንደሊ። ቀዳማይ፡ እቲ ጸብጻብ ኣብ ትግራይ ዘሎ ኣሰቃቂ ሰብኣዊ ኩነታት ዘጉልሕ ኮይኑ፡ መንግስቲ ፌደራልን መሻርኽቱን ንልዕሊ ሓይ ዓመት ኣስታት ሽዱሽተ ሚሊዮን ህዝቢ መሰረታዊ-ያን ኣገልግሎታት፡ ማለት ሓይሊ ኤሌክትሪክ፡ ኢንተርኔት፡ ቴሌኮሙኒኬሽንን ባንክን ከይረክብ ክልኪሎም ኣለዉ። መንግስቲ ፌደራልን መሻርኽቱን ኣብ ትግራይ ንህላወ ሲቪል ህዝቢ መተካእታ ዘይብሉ ኣቕሑት ዘሚቶምን ዘዕነዉን፡ ጥሪት እናቐተሉ፡ መኻዘናት መግቢ እናዓነዉ፡ ዘራእቲ እናፈረሱ እንትኾኑ ናብ ትግራይ ሰብኣዊ ተበፃሕነት እውን ከቢድ ገደብ ተግባራዊ ገይሮም እዮም ኢልና ክንኣምን ምክንያታዊ ምክንያት ኣለና። ካብ ቤት ጽሕፈት ምውህሃድ ሰብኣዊ ጉዳያት ሕቡራት ሃገራት ዝተረኸበ ኣሃዛት መሰረት ብምግባር፡ ድምር ውጽኢት ናይዘም ስጉምታታት ን90% ህዝቢ ሓገዝ ኣዝዩ ከምዘድልዮ ገይሮም ኣሎ። እዚ ድማ ካብ መጀመርታ እቲ ግጭት ጀሚሩ 80% ወሰኽ ይውክል። ኣብዚ ሕዚ እዋን ዝበዝሕ ህዝቢ ትግራይ ብውሱንን ብእኹል ኣመጋግባን ክነብር ኣለዎ። ምንጭታት ብተወሳኺ ምውሳኽ መርዓ ህጻናትን ስራሕ ህጻናትን፡ ዘይሕጋዊ ምስግጋር ደቂ ሰባትን ትራንዛክሽናል ጾታዊ ርክብን ከም ተስፋ ዝቐረጸ መገዲ ብህይወት ምንባር ከምዝኾነ ጸብጻብም።

መሰረታዊ ኣገልግሎታት፡ መግቢ፡ ክንክን ጥዕናን ሰብኣዊ ሓገዝን ንምርካብ ዝግበር ሰፊሕ ምክልካልን ምዕንቃፍን፡ ምስ ገበናት ኣንጻር ሰብኣውነት ዝፍጸም ስደትን ኢሰብኣዊ ተግባራትን ይመጣጠን እዩ ኢልና ክንኣምን ርትዓዊ ምክንያት ኣለና። መንግስቲ ፌደራል ንጥምዮት ከም ጭላ ኩናት ምጥቃም ዝብል ገበን ኩናት ይፍጽም ኣሎ ኢልና ክንኣምን እውን ርትዓዊ ምክንያት ኣለና። ሓይልታት ተጋሩ ሰብኣዊ ሓገዝ ከምዝዘመቱ ወይ ብኸልእ መንገዲ ብዘይግቡእ ከምዝተጠቐሙ ዝሕብር ሓበሬታ በዪሉና።

ካልኣይ፡ ሓይሊ ኣዩር ኢትዮጵያ ኣብ ወርሒ ታሕሳስ 2014 ኣብ ደይቢት ኣብ ውሽጢ ሃገር ዝተመዘበሉ መዓስከር ብዕጡቕ ሰብ ኣልቦ ነፋሪት ኣብ ዝሃረመሉ እዋን፡ ኣስታት 60 ሰላማውያን ብዙሓት ህጻናት ሓዊስካ ሰባት ከምዝቐተሉ። ከነ ኢሉ ኣብ ልዕሊ ሰላማውያን ሰባት መጥቃዕቲ ብምምራሕ ሓዊሱ ገበናት ኩናት ከምዝፈጸመ ንምእማን ርትዓዊ ምክንያት ይረክብ።

ክቡር ፕረዚደንት፡ ክቡራትን

ሰራዊት ኢትዮጵያ አብ ዝሓለፈ ዓመት ደብዳቤ ነፈርቲ ንምክያድ ሰብ ኣልቦ ነፈርቲ ምጥቃሙ እናወሰኸ ብምምጽኡ ነቲ ናይ ግጭት መልክዕ ቀይርዎ'ሎ። ብክልሰ፡ሓብብ ሰብ ኣልቦ ነፈርቲ ንወተሃደራዊ ዕላማታት ብዝያዳ ንጹር ዕላማ ንምግባር ከኸእለ ይግባእ፤ እንተኾነ ግን፡ ኣጠቓቕምኦም ንሲቪሊት ንሓደስቲን ዝለዓለን ሓደጋታት ከምዘቃልጹም መርመራና ይሕብር። ኣብ ዝሓለፈ ኣርባዕተ ሰሙናት ኣብ ትግራይ መጥቃዕቲ ሰብ ኣልቦ ነፈርቲ፣ ህፃናት ዝርከብዎም ሰላማውያን ሰባት ቀቲሎምን ቆሲሎምን ዝተብሃሉ መጥቃዕታት በዓሉና እዩ።

ሰልጣይ፡ ሓይልታት ትግራይ ኣብ ቆቦን ቸናን ኣብ ወርሒ ነሓስን 2013ን መስከረምን 2014 ከቢድ ምግሃስ ሰብኣዊ መሰላት ከምዝፈጸሙ ንምእማን ርትዓዊ ምኽንያት ረኺብና ኣለና፣ ገሊኡ ድማ ገበናት ኩናት ዝበጽሖ፣ ብሰፊሕ ቅትለት ሰላማዊ ህዝቢ ኣምሓራ፣ ምዕማጽን ጸታዊ ዓመጽን፣ ከምኡ'ውን ሰፊሕ ምዝማትን ምዕናው ንብረት ሲቪል ፈጸሞም እዮም። ንኣብነት ሓይልታት ትግራይ ኣብ ቆቦ ኣባይቲ ኣብ ዝገብርዎ ዝነበሩ ምፍታሽ ኣጽዋር እናደለዩ ንብዙሓት ሰብኡት ካብ ገዝኦም እናሰሓቡ፣ እናቐተሉዎም፣ መብዛኢትኡ ግዜ ኣብ ቅድሚ ስድርኦም ቀቲሎዎም።

ራብዓይ፡ እቲ ግጭት ካብ ዝጀምር ኣትሒዞ፡ ሓይልታት ኢትዮጵያን ኤርትራን ከምኡ'ውን ዘባዊ ምልሻታት ንደቂ ኣንስትዮን ኣዋልድን ተጋሩ ብፍሉይ ዓመጽን ጭካነን ዒላማ ብምግባር፡ ዓመጽን ገበናት ጸታዊ ዓመጽን ብዘደንጹ ደረጃ ከምዝተፈጸመ'ውን እቲ ኮሚሽን ረኺቡ። ኣብ ገለ እዋናት መጥቃዕቲ ዝፈጸሙዎም ሰባት ብሄር ትግራዊ ንምጥፋእ ዕላማ ከምዘለዎ ዝሕብር ሰብኣውነት ዝጎደሎ ቋንቋ ይጥቀሙ ነይሮም።

ሓይልታት ተጋሩ ኣብ ልዕሊ ደቂ ኣንስትዮን ኣዋልድን ኣምሓራን ኤርትራውያን ስደተኛታትን ዓመጽን ጸታዊ ዓመጽን ፈጸሞም። ካብ ኩሉ ከባቢታት ዝደሓኑ ሰባት ኣብ ኣካላውን ኣእምሮኣውን ጥዕንኦም ኣዕናዊ ናይ ነዊሕ ግዜ ጽልዎታት የጋጥሞም፡ እዚ ድማ ስነ-ኣእምራዊ ስንብራት፡ ዘይተደልዩ ጥንሲን ኤችኣይቪን ሓዊሱ እዩ።

ሓምሻይ፡ መንግስቲ ፌደራል ብዕለት 19 ሕዳር 2013 ኣብ መቐለ ደብዳቤ ኣብ ዝሃረመሉ እዋን ኣብ ልዕሊ ሰላማውያን ሰባት ብዘይ ኣፈላላይ/ብኣልማሚት መጥቃዕቲ ከምዝፈጸመ ረኺብናዮ። ነዚ ፍጻመ መርመርናዮ፡ እቲ ንሕና ክንሃንጽ ዝሓሰብና ጸብጻቡ እቶም ጥምር መርመርቲ፡ ነቲ ቶኽሲ ብዝምልከት ፍሉይ ሕጋዊ ርኽቦት ስለዘይገበረን፡ ነቲ መጥቃዕቲ ብዝምልከት ተወሳኺ ሓበሬታ ስለዝረኽብናን እዩ። ንዝቐጸሉ ሽውዓተ ኣዋርሕ ሓይልታት ምኽልኻል ኢትዮጵያ ነታ ከተማ ኣብ ዝቆጸጸረሉ ዝነበረ እዋን፡ ካብ ፍርዲ ወጻኢ ሰፊሕ ቅትለት፡ ምዝማት፡ ዓመጽን ካልኣ ዓይነት ጸታዊ ዓመጽን ኣካይዱ።

ምስ ውሽጣዊ ኣገባባት ኢትዮጵያ ብዝምልከት፡ ምስ ሓይሊ ዕማም ኣብ መንጎ ሚኒስትራታት መንግስቲ ፌደራልን ኮሚሽን ሃገራዊ ዘተን ተዋዲድና። ምስቲ ሓይሊ ዕማም ዝገበርናዮ ርክብ ሃናጺ እኳ እንተነበረ፡ ብዙሕ ካብቲ ዝቐረበ ሓበሬታ ከነረጋግጽ ኣይከኣልናን። ገለ ካብቲ ዘቐመጥዎ ስጉምታት እንተተግብሩ ኣብ መሰጋገሪ ፍትሒ ኣበርክቶ ከምዘለዎ ንፈልጥ ኣና። ኮሚሽን ሃገራዊ ዘተ ኣብ መጀመርታ ምዕራፋት ስርሑ ስለዘሎ፡ እቲ መስርሕ ዝያዳ ንኹሉ ዝሓቁፍ እናኾነ ምስ ከይ፡ ኣብ ሃገራዊ ዘተ ኣበርክቶ ክገብር ተስፋ ንገብር።

ክቡር ፕረዚደንት፡ ክቡራትን

ጸብጻብና ንመንግስቲ ፌደራል፡ ንሕወሓት፡ መንግስቲ ኤርትራ፡ ከምኡ'ውን ንኸልኦት ኣብቲ ግጭት ዝሰተፉ ወገናት ብርክት ዝበሉ ለበዎታት ዝቐርብ ኮይኑ፡ ብኸምዚ ዝስዕብ ክጥቕለል ይከኣል፡-

- ቀዳማይ፡ ተጻብአታትን ግህሰታትን ምግሃስ አህጉራዊ ሰብአዊ መሰላትን ሰብአዊ ሕግን ብቕልጡፍ ደው ምባል፤ እዚ ስጉምቲ እዚ ውጽኢቱ ሓለዋ ሲቪላት ክኸውን እዩ።
- ካልኣይ፡ ኣብ ኢትዮጵያ ከቢድ ግህሰት አህጉራዊ ሰብአዊ መሰላትን ሰብአዊ ሕግን ዝፈጸሙ ኣባላት ሓይልታቶም መርሚሮም ናብ ሕጊ ምቕራብ።
- ሳልሳይ፡ ፌደራል መንግስቲ ኢትዮጵያ ሙሉእ፣ ዓንቀፍቀፍ ዘይብሉ፣ ቀፃልነት ዘለዎ ሰብአዊ ተበፃሕነት ትግራይ ከረጋግፅ ኣለዎ።

ክቡር ፕረዚደንት፡ ክቡራትን

ጸብጻብና ንክትኣምኖ ርትዓዊ ምክንያት ከም ዘሎ ይድምድም ጸብጻብና ኣብ ፳፩፬ ዓ።ም ኣብ ማዕቀፍ ትንተና ገበናት ግፍዒ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ዝርከቡ ብተሓት መርኣዪታትን መበገሲታትን ኣብ ኢትዮጵያ ሎሚ ምዝርጋሕ ጽልኢ ዘረባን ፖለቲካዊ ምግባር መንነትን ሓዊሱ።ውጽኢት ናይዚ ስምዒታት እዚ ኣብቲ ኣብ እዋን ግጭት ዝተፈጸመ ዘስከሕክሕን ሰብአውነት ዝጎደሎን ተግባራት ዓመጽ ርኡይ ኮይኑ፡ እዚ ድማ ኪኖ ምቕታል ጥራይ ዝሓልፍ፡ ኣብ ክንድኡ ድማ ናይ ምጥፋእ ድሌት ዘንጸባርቕ ይመስል።

እዚ ስግኣት ገበናት ግፍዒ፡ ስራሕና ከም መሰርሒ ምክልኻል ክረኣ ዝያዳ ኣገዳሲ ይገብሮ። በዚ ድማ ስራሕና ነቲ ኣብዚ እዋንዚ ብሕብረት ኣፍሪቃ ዝምራሕ ዘሎ ወሳኒ መስርሕ ሰላም ዝምልእ ኮይኑ፡ ኣብ ሰሜን ኢትዮጵያ ዝካየድ ዘሎ ግጭት ፖለቲካዊ፡ ዘይወተሃደራዊ ፍታሕ ዝደለ እዩ። እዚ መስርሕ እዚ ክዕወትን ኣብ ኢትዮጵያ ሰላም፣ ድሕንነትን ምሉእ ምጥቃስ ሰብአዊ መሰላትን ናብ ንቡር ክምለስ ክመርሕ ልዑል ተስፋና እዩ።

የቕንዩላይ።